

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ КРИВОРІЗЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет мистецтв

Кафедра декоративно-прикладного мистецтва та дизайну

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

Хомякова А. П.

«__» _____ 2023р.

Реєстраційний № _____

«__» _____ 2023р.

**РОЗВИТОК ТЕХНОЛОГІЧНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ
ПЕТРИКІВСЬКОГО РОЗПISУ**

Кваліфікаційна робота студентки
групи ЗОМм-22

ступінь вищої освіти «магістр»

спеціальності 014.12 Середня освіта
(Образотворче мистецтво)

Літвінової Катерини Олександрівни

Керівник: викладач

Пікущий Олексій Іванович

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

(підпис) (прізвище, ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Літвінова Катерина Олександрівна, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавала і не одержувала недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомлений(а). Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ТЕХНОЛОГІЧНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА ..	6
1.1 Сутність та зміст підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва	6
1.2 Технологічний підхід у мистецькій освіті	12
1.3 Педагогічні умови розвитку у майбутніх учителів технологічних навичок.....	18
Висновки до розділу 1	21
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНЕ ВИКОНАННЯ ДЕКОРАТИВНОЇ КОМПОЗИЦІЇ В ТЕХНІЦІ ПЕТРИКІВСЬКИЙ РОЗПИСУ	24
2.1 Зародження ідеї та пошук образного рішення	24
2.2 Послідовність виконання композицій у матеріалі.....	26
Висновок до розділу 2	28
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ У ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА.....	29
3.1 Вплив петриківського розпису на формування технологічних навичок майбутніх учителів образотворчого мистецтва	29
3.2 Аналіз програмового матеріалу з петриківського розпису щодо підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва	33
3.3 Методичні рекомендації щодо основ викладання петриківського розпису	44
Висновок до розділу 3	46
ВИСНОВКИ.....	48
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	53
ДОДАТКИ.....	58

ВСТУП

Актуальність. Наразі система освіти України перебуває у стані постійних трансформацій оновлень та змін. Кінцева даних змін полягає у підготовці висококваліфікованих, конкурентоспроможних спеціалістів, що можуть реалізовувати власний потенціал.

Проблема конкурентоспроможності, високо кваліфікованості випускника ВНЗ займалися такі вчені: В. Бондар, В. Безпалько, В. Кузьменко, О. Мороз та ін..

Для забезпечення даного процесу існують положення та ідеї, що викладені в нормативно-правових документах України, а саме: Державна національна програма «Освіта» 21 століття, Національній доктрині розвитку освіти в Україні, Закон України «Про освіту», Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти, Концепції художньо-естетичного виховання учнів у закладах загальної середньої освіти.

Розвиток висококваліфікованого фахівця мистецької галузі займалися науковці: О. Бойко, В. Бутенко, Г. Васьківська, В. Кузін, які розглядали особливості навчання, методичної підготовки та професійного становлення майбутніх вчителів образотворчого мистецтва.

У системі глобалізацій, інтеграцій у наукових, технічних та культурних процесах, які відбуваються у світі сьогодні, достатньо вагомого значення набувають питання технологічного підходу до підготовки майбутніх вчителів образотворчого мистецтва.

У науковій та методичній літературі знаходиться чимало літератури з проблеми використання технологічних методик навчання у вищій школі (Є. Антонович, О. Музика, М. Резніченко, О. Рудницька).

Б. Лихачов, І. Підласий, О. Рудницька здійснили аналіз тлумачення сутності поняття «педагогічна технологія» та включення її в освітній процес.

Великий внесок у розроблення методичних та теоретичних положень здійснили: М. Лещенко, О. Музика, С. Соломаха, Г. Шевченко, Б. Юсов.

В умовах, що склались зростає роль окремих навчальних дисциплін, які приймають участь у формуванні професійної компетентності та розвитку технологічних навичок майбутніх учителів образотворчого мистецтва. Значення навчальних занять, які сприяють розвитку технологічних навичок підвищується під час використання петриківського розпису.

На сучасному етапі розвитку петриківський розпис має досить широке поле інтеграцій та інтерпретацій, його засоби не втрачають національних рис. Це питання виявляє актуальність нашого дослідження та потребує більш детального розгляду передумов становлення, виникнення, розвитку петриківського розпису, його адаптації до вимог часу та інтеграції у різні види мистецтва.

Крім формування певних навичок та вмій володіння петриківським розписом сприяє формуванню професійної компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва, що на даний момент являється головною умовою навчання майбутнього вчителя.

Водночас, аналіз сучасного стану проблеми організації навчальної діяльності та розвитку технологічних навичок вчителя образотворчого мистецтва дає змогу визначити суперечності між: існуючим потенціалом освітнього середовища факультетів мистецтв та запровадження інновацій під час вивчення дисциплін предметної спеціалізації.

Актуальність проблеми та недостатність рівня її сформованості обумовили вибір теми: «Розвиток технологічних навичок майбутніх учителів образотворчого мистецтва в процесі вивчення петриківського розпису».

Актуальність обраної теми зумовлюється тим, що до однієї з головних проблем на сьогодні відносять розвиток та виховання висококультурної, високодуховної, естетично-вихованої особистості. Тому тема «Розвиток технологічних навичок майбутніх учителів образотворчого мистецтва в процесі вивчення петриківського розпису» є актуальною.

Об'єкт дослідження: технологічні навички майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

Предмет дослідження: петриківський розпис як феномен розвитку технологічних навичок майбутніх вчителів образотворчого мистецтва.

Мета дослідження: теоретичне обґрунтування методичних аспектів та педагогічних умов розвитку технологічних навичок майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

Завдання:

1. Розглянути стан наукового дослідження, стану джерел та термінології з теми дослідження.
2. Описати педагогічні умови розвитку у майбутніх учителів технологічних навичок.
3. Дослідити вплив петриківського розпису на формування технологічних навичок майбутніх учителів образотворчого мистецтва.
4. Здійснити аналіз програмового матеріалу з петриківського розпису щодо підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва.
5. Надати методичні рекомендації щодо основ викладання петриківського розпису.

Методи наукового дослідження:

- системний – використовувався під час аналізу наукової літератури згідно теми дослідження;
- історико-культурний – використовувався під час відображення послідовності виконання петриківського розпису;
- узагальнення.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновку та списку використаної літератури.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ТЕХНОЛОГІЧНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

1.1 Сутність та зміст підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва

Ключовим питанням забезпечення якісної підготовки фахівців системи освіти відносно розв'язування сучасних проблем виховання дітей та реалізується у наступних нормативно-правових документах:

- Закон України «Про виховання дітей та молоді» [33], «Про вищу освіту» [32];
- Національна програма виховання дітей та учнівської молоді;
- Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття) [34];
- цільова комплексна програма «Вчитель» [35].

Для теми нашого дослідження базовим виступає поняття «підготовка вчителя», спорідненими до нього поняття «підготовленість» та «готовність».

Новий тлумачний словник української мови так трактує термін «підготовка (Рис.А.1).

Теоретичний аспект характеризується тим, що саме поняття походить від терміну підготувати, що безумовно співвідноситься з суб'єктом котрий готує. Саме тому підготовка передбачає певний процес готування до чогось.

На думку вчених, а саме: В. Сластьоніна, Є. Шиянова, в основу фахової підготовки майбутнього вчителя вкладають [15]:

- оволодіння значним обсягом суспільних, політичних, наукових знань;
- набуття високого рівня культури;
- знання з теорії педагогіки та психології;
- уміння до розв'язування педагогічної задачі та здійснення самокритичного аналізу.

Приписовий аспект описує професійну підготовку майбутнього вчителя як спрямованість на формування педагогічних умінь, системних знань, професійної позиції, до безперервного збагачення професійних можливостей, готовності до інноваційної діяльності, та особистісних якостей. Як результат підготовки студентів виступає рівень готовності саме до професійної діяльності.

Термін «готування» у тлумачному словнику трактується як здійснення підготовки до якогось процесу з певною метою та оволодіння знаннями необхідними для цього. Термін «підготовленість» являється ступінню засвоєння знань та готовності людини до якогось процесу [9].

Вищеокреслені терміни, на нашу думку, об'єднуються характеристикою, а саме «підготовленість».

Під «підготовленістю» розуміється бажання, прагнення, мотивацію саме у педагогічній діяльності, звідси впливає ще один термін «професійна готовність», котре ототожнюється з категорією «професійна підготовка». При цьому ключовим виступає слово «підготовка».

Тому «педагогічна освіта» являється процесом формування професійної готовності.

Професійна готовність це своєрідний суб'єктивний стан людини, котра вважає себе готовою та компетентною до виконання професійної діяльності та безумовно прагне до неї. Даний стан формується під час професійної освіти, як системи навчально-виховних та організаційних заходів, які разом забезпечують формування професійної спрямованості особи у вигляді знань, умінь, навичок і професійної готовності [9].

В описовому контексті до основної характеристики професійної підготовки майбутнього вчителя відносять складну, багатовимірну і багатофункціональну діяльність, яка регулюється завданнями, цілями, змістом, операційними системами та специфічними поведінковими системами.

С. Кононовець у структурі підготовки виокремлює чотири компоненти:

- змістовий;
- операційний;
- мотиваційно-цільовий;
- результативно-оцінювальний [15].

Також виокремлюють види підготовки майбутнього вчителя, котрі в системі професійної освіти диференціюються на професійний, допрофесійний, післяпрофесійний.

Допрофесійна освіта характеризується розвитком професійної орієнтації, вибором професії та базовою освітою. Професійна освіта - це формування професійної готовності майбутніх фахівців у процесі навчання та професійної підготовки і включає базову освіту, загальну освіту, освіту за соціальною спеціалізацією та модельну освіту.

Існує два періоди післядипломної освіти: – адаптаційна підготовка та підвищення кваліфікації.

В Енциклопедії професійної освіти це поняття трактується як сукупність певних знань, умінь, навичок, якостей, професійного досвіду і правил поведінки, що забезпечують можливість досягнення успіху в обраній професії [6].

Тип професійної підготовки майбутніх фахівців пов'язаний з етапом освітнього процесу у вищих навчальних закладах.

Тип професійної підготовки може бути визначений на основі організації, структури та методів засвоєння її змісту, а також на основі національних стандартів і навчальних планів.

С. Сисоєва виокремлює наступні види підготовки майбутнього вчителя у вищих навчальних закладах [38]:

- теоретична;
- аудиторна й позааудиторна;
- репродуктивна;
- практична;
- емпірична;

- науково-дослідницька.

Таке різноманіття різновидів фахової підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва передбачає собою складність опрацювання структурного аналізу.

Дослідження Г. Сотської вказують на те, що компоненти цієї системи поділяються на базисні та надбудовні. Базисні компоненти це викладачі (суб'єкт) та студенти (об'єкт), зміст освіти (засіб), а надбудовними - методи, форми організації та способи діяльності. Вчений розглядає цілі (на початку діяльності) та результати (у процесі діяльності) як складові чинники системи професійної освіти та визначає взаємозв'язок між складовими чинниками [41].

В. Семиченко у навчальному посібнику із психології педагогічної діяльності під контекстом системного підходу описує психологічну концепцію єдиної фахової підготовки майбутніх учителів. В її роботі виділяють наступні складники: мета, зразок, мотив, засоби, умови, результати [37].

Педагогічна система об'єднує учасників даного процесу, де висувається певна педагогічна мета та відбувається розв'язання педагогічних завдань.

Синонімами до педагогічної системи виступають словосполучення «дидактична система», «навчально-виховна система», «освітня система».

М. Пічкур, у підручнику з педагогіки стверджує, що сама педагогічна система являється дуже стійким та міцним об'єднанням певних елементів. За вченим педагогічна система має певні складові [29]:

- цілі;
- студентів, викладачів;
- навчальну інформацію;
- засоби педагогічних комунікацій;
- організаційні форми;
- процеси виховання й навчання;
- результати.

Вагомий внесок щодо розробки методичних і теоретичних положень, котрі визначають інноваційні мистецько-педагогічні технології та новітню художню освіту здійснили такі вчені: Г. Сотська, М. Лещенко, С. Коновець, О. Музика, Г. Шевченко [22, 23, 16].

З погляду гуманістичних позицій розвитку системи вищої освіти у їхніх роботах розглядається проблема орієнтації студентів вищих навчальних закладів на творчий розвиток особистості в умовах професійної підготовки.

Підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва та її технологія до організації художньо-творчої діяльності опирається на загальнопедагогічних принципах, таких як [16]:

- гуманізація;
- гуманітаризація;
- послідовність;
- систематичність;
- емоційна насиченість;
- урізноманітнення видів та форм діяльності.

Зазначені принципи в ідеалі мають доповнювати один одного стосовно реалізації цілісного навчального процесу щодо підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Зміст технології підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до організації художньо-творчої діяльності структуровано до таких напрямів професійно-художньої підготовки, як (Рис. А.2).

Базою вибору вищеописаних напрямів є концепція І. Лернера, її вихідне положення заключається у тому, що глобальною функцією навчання є засвоєння особистістю соціальної культури, її розвитку та збереженню [3].

Перший напрям технології реалізується через впровадження до змісту обов'язкових навчальних дисциплін тем, які:

- висвітлюють загальну сутність, закономірність розвитку художньої творчості під час формування художньо-естетичного світогляду;

- розкриття психологічних механізмів розвитку художньої творчості здобувачів освіти;
- виявлення педагогічного потенціалу художньої творчості;
- характеристика художньо-педагогічної діяльності вчителя образотворчого мистецтва.

Майбутній вчитель образотворчого мистецтва у своїй роботі опирається на такі принципи:

- активізація художньої та творчої спрямованості загальнонаукових та суспільно-гуманітарних дисциплін;
- оптимальність та методична доцільність введення художньо-творчого компонента;
- підвищення пізнавальної активності до художньо-творчої діяльності.

Реалізація наступного напрямку технології відбувається згідно структурування та відбору змісту спеціальних дисциплін, що орієнтовані на підготовку майбутніх учителів образотворчого мистецтва до організації художньо-творчої діяльності учнів.

Зміст художньо-творчих практикумів передбачає постійне урізноманітнення видів художньо-творчої діяльності студентів відповідно до мети, завдань і охоплює такі системи, як творчі вправи-речення, художньо-творчі вправи, тренінги, творчі завдання, розробка художньо-творчих проектів.

Технології підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до організації художньо-творчої діяльності молодших школярів включають художньо-творчу спрямованість і посилення позааудиторної дослідницької, художньо-творчої діяльності, організацію та проведення різних видів практик).

Очікуваними результатами застосування методики підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до організації художньо-творчої діяльності учнів початкової школи є створення мотивації до виконання цієї діяльності, закріплення теоретичних знань (психолого-педагогічних,

художньо-педагогічних, професійно-методичних, естетико-культурологічних), формування практичних умінь (організаційних, комунікативних, художньо-творчих) та розвиток досвіду художньо-творчої діяльності, що визначатиме становлення студентів, які будуть здійснювати цю діяльність.

1.2 Технологічний підхід у мистецькій освіті

Грецький термін «технологія» увійшов у науку у зв'язку з необхідністю позначення закономірностей, що відкривають найбільш доцільні методи і засоби організації навчально-виховного процесу з метою впливу на особистість учня, що характеризує майстерність вчителя («технос»), подібну до мистецької діяльності [6].

Сьогодні освітні технології - це галузь педагогічної науки, яка зосереджена на осмисленні технологічних підходів в освіті, виявленні та аналізі найпоширеніших вітчизняних і зарубіжних технологій, демонстрації авторської майстерності та зосередженні уваги на арсеналі технологій викладання конкретних предметів у середній і вищій школі.

Сучасні представники педагогічної науки розглядають поняття технології у аспектах [9]:

- дидактичному (В. Безпалько, С. Гончаренко, О. Савченко);
- виховному (І. Бех, А. Колеченко, О. Кутова, Г. Селевко, Н. Шуркова).

Багато вчених не підтримують ідеї поділу педагогічних технологій на виховні та дидактичні, а описують їх як цілісне освітнє середовище, це наступні вчені: М. Кларін, О. Пехота. Автори наголошують на тому, що самі технології навчання можуть приносити користь та допомогу вчителю у вирішенні цілісних освітніх завдань саме через організування оптимальних дій вчителя та учнів.

У 70-х роках ХХ ст. відбувся перехід під впливом ідей системного підходу до процесу організації навчання та визначення його умов оптимізації, як засобу управління та розв'язування дидактичних задач [9].

О. Савченко в технологічний підхід включає систему дій учнів та вчителя, що спрямовані на досягнення чітко окреслених цілей способом послідовного виконання певних видів навчальної діяльності в умовах швидкого зворотного зв'язку.

Одним із перших, хто провів комплексне і системне дослідження сутності освітньої технології, був В. Беспалько, який трактував освітню технологію як індивідуальність конкретного вчителя та опосередковану цією технологією реалізацію учнівських проєктів: визначення цього науковця просте і лаконічне. Технологія –це змістовна технологія реалізації освітнього процесу.

Як пояснює зміст дидактичної технології О. Пекото, технологія навчання відображає в межах цієї технології спосіб засвоєння конкретного матеріалу в межах певного предмета, теми або проблеми. Вона близька до іншої методики [15].

С. Гончаренко також наголосила на взаємозв'язку між феноменами освітніх технологій і методів навчання [15].

Технологія навчання (згідно визначення ЮНЕСКО) – в загальному вигляді - це системний спосіб створення, реалізації та опису всього процесу навчання і засвоєння знань з урахуванням людських і технологічних ресурсів та їх взаємодії, з метою оптимізації освіти [16].

Таким чином, поняття «методика» і «технологія» частково сумісні, але не повністю тотожні.

Освітня технологія означає чітке формулювання завдань, їх наукове проєктування для досягнення результатів.

Володіння педагогічною технологією, на думку Г. Селевко, основане на інтеграції системних елементів в тривалому акті педагогічного впливу, котрий має свої функції [16].

Пропонуємо розглянути розгорнуту структуру дидактичної технології, за Г. Селевко:

1. Концептуальна основа.

2. Змістова частина навчання:

- основна мета та зміст навчального матеріалу.

3. Процесуальна частина сам технологічний процес:

- організація процесу навчання;
- використовувані форми та методи вчителя;
- діагностування навчального процесу.

На думку дослідників, педагогічна технологія полягає не в жорсткому авторитарному управлінні, а в гнучкому управлінні навчальною діяльністю студентів. Це пов'язано з тим, що людина є не керованою, а цілісною і складною системою.

Управління передбачає існування в педагогічній системі двох скоординованих підсистем. Між цими двома підсистемами існує не тільки прямий зворотний зв'язок, який є основою для модифікації прямого зворотного зв'язку. Зворотний зв'язок необхідний як викладачам, так і студентам для того, щоб знати про свої досягнення, просуватися вперед з упевненістю у власних силах і долати труднощі у навчанні.

Різні джерела по своєму акцентують увагу на наступні ознаки педагогічних технологій, а саме [23]:

- концептуальність;
- наявність певного еталона;
- системність;
- плановість;
- алгоритмічність;
- діалогічність;
- ергономічність.

Отже, у наш час, коли термін «технологія» затвердився у педагогічному лексиконі й швидко поширився в освітній практиці, при його вживанні спостерігаються значні різночитання, що не дивно з огляду на складність і багатозначність явища.

Узагальнюючи вищеописане ми можемо сконцентрувати свою увагу на визначеннях поняття «педагогічні технології»:

- спроектований та інтегративний спосіб навчально-виховного процесу, котрий спрямований на оптимальне досягнення виховних цілей, який передбачає системне управління, планування, вирішення педагогічних проблем;
- вона охоплює людські, технічні ресурси;
- континуальність, тобто нерозривність дій педагогів та учнів, щодо забезпечення зворотного зв'язку.

В. Беспалько наводить класифікацію педагогічних систем за типом управління та організації пізнавальною діяльністю учнів [23].

Опираючись на різні ознаки взаємодії вчителя та учня виокремлюють наступні види технологій:

- комп'ютерне навчання;
- індивідуальне навчання;
- система «консультант»;
- лекційне навчання;
- навчання з допомогою технічних засобів;
- навчання за програмою;
- за цілями навчання.

У колективному дослідженні українських авторів за редакцією О. Пехоти розглянуто такі технології: особистісно орієнтовані, вальдорфська педагогіка, технологія саморозвитку особистості дитини [28].

Г. Селевко виокремлює педагогічні технології, та групує їх згідно основних ознак [28]:

- 1) інтенсифікація та активізація діяльності учнів;
- 2) ефективне управління та організація навчального процесу;
- 3) заміна та удосконалення матеріалу;
- 4) розвивальне навчання;
- 5) авторські школи.

В такому випадку в практиці використовується термін «художньо-педагогічна технологія». Сам термін «художня» може стосуватись використання певного виду мистецтва як основного навчально-пізнавального матеріалу в освітньому процесі.

Суть художньо-педагогічних технологій відносно мистецьких освіт може відрізнятись від суті спеціалізованих закладів, основним завданням яких являється процес надання учням початкової професійної підготовки у сфері мистецтва разом з естетичним вихованням. Проте, орієнтування на цінностях життєвих та загальнокультурних компетентностей є єдністю саме художньо-педагогічної технології.

Р. Гібсон, П. Еббс, Т. Манро у своїй професійній діяльності описували технологію естетичного виховання учнів засобами різноманітних видів мистецтв. Основу теоретичного викладання педагогічних технологій, що вивчають майбутні вчителі досліджували О. Кутова та О. Федій [10].

Теоретично та методично обґрунтованими способами організації навчального процесу є художньо-педагогічні технології, які сприяють інструментарію досягнення цілей мистецької освіти, а саме єдності естетичного виховання та навчання.

В результаті такої організації розвиваються ключові, предметні та міжпредметні компетентності, створюються особистісні ціннісно-сміслові сфери. Формування компетентностей відбувається через гнучке управління та модифікацію спільних дій учнів і вчителів у відповідь на нові ситуації.

Пропонуємо розглянути структуру художньо-педагогічних технологій (Рис.А.3).

Відповідно рисунку, що представлений нами ми можемо виокремити технології:

- 1) локальні, котрі стосуються окремих напрямів навчання, що наближаються відповідно змісту конкретних методик;
- 2) системні, ті, що охоплюють цілісний навчальний та виховний процес поєднуючи при цьому різні види мистецтва.

Складовими художньо-педагогічних технологій є:

- концепція;
- цілепокладання;
- процесуальна частина;
- змістова частина;
- аналіз мистецтва під час його вивчення;
- діяльність вчителя, його форми та методи;
- оцінка досягнень;
- корекція діяльності учнів вчителем.

Аналіз теоретичних джерел, що здійснений нами відносно проблеми застосування педагогічних технологій і врахування їхньої специфіки, мети дає нам підстави здійснити класифікацію, узагальнення та репрезентування технологій художньо-педагогічного циклу, які майбутнім учителям образотворчого мистецтва врто використовувати у власній діяльності (Рис.А.4).

Вибір і використання вчителем конкретних художньо-педагогічних прийомів, а також різних форм, методів і способів управління діяльністю учнів повинні відповідати загальним художньо-естетичним цілям навчання, конкретним урочним і позаурочним завданням, драматургії, змісту предмета і рівню підготовки учнів.

Виявлення художньо-педагогічних прийомів, діяльності вчителя, тобто організації безпосереднього спілкування з учнями під час уроку і в позаурочний час, можна здійснити за допомогою навчально-методичної літератури та комп'ютерних програм.

Зміст навчальних підручників та посібників містить авторські специфічні технічні підходи та алгоритми, які поетапно реалізуються в пізнавальній діяльності під керівництвом учителя та в самостійній діяльності, що здійснюється учнями [12].

Вчителям необхідно розвивати навички попереднього проектування та моделювання, щоб мати змогу адекватно застосовувати інноваційні художньо-

педагогічні технології на уроках мистецьких дисциплін та позакласних заходах естетико-виховного спрямування.

1.3 Педагогічні умови розвитку у майбутніх учителів технологічних навичок

Ми визначаємо художньо-творчу компетентність майбутніх учителів образотворчого мистецтва як здатність до постійного збагачення власного візуального досвіду, розвитку естетичних почуттів і спеціальних компетенцій, поповнення знань та розвитку вмінь і навичок художньої творчості засобами композиції, у практиці активного продукування оригінальних, технічно досконалих і об'єктивно цінних творів.

Тому пропонуємо визначити, погляди вчених з приводу поняття «педагогічні умови».

В. Андрєєв пояснює педагогічні умови як обставини, що виникаються під час навчального процесу, котрі є результатом цілеспрямованого застосування та відбору методів, елементів змісту, форм навчання, щоб досягнути дидактичні цілі [16].

Педагогічні умови В. Манько розглядає, як взаємозв'язок зовнішніх та внутрішніх параметрів, їх характеристик, які забезпечують дієвий результат під час навчально-виховного процесу і відповідають сучасним критеріям психолого-педагогічних оптимальностей.

Педагогічні умови є педагогічно-комфортним середовищем, яке сприяє успішному виконанню власної діяльності, що направлена на високий професійно-творчий рівень.

Обґрунтовуючи ефективні педагогічні умови формування художньо-творчої компетентності майбутніх вчителів образотворчого мистецтва пропонуємо перейти до аналізу педагогічних досліджень згідно аналогічних тематик.

О. Музика визначає, що для того щоб розвивати творчі здібності майбутніх вчителів образотворчого мистецтва потрібно дотримуватись певних

педагогічних умов. Ми погоджуємось з думкою вченої та пропонуємо виокремити педагогічні умови, котрі сприяють розвитку творчих та художніх здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва [22] :

- створення творчої та проблемно-пошукової ситуації;
- врахування вікових та індивідуальних особливостей;
- створення спільної творчості, атмосфери спілкування;
- сприяння активізації творчої діяльності;
- рефлексія творчої діяльності.

Дуже важливим у підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва є розвиток їх культури сприйняття художніх цінностей, який має свої складники:

- можливість засвоювати та оцінювати матеріал;
- емоційне переживання;
- усвідомлення.

На думку Б. Теплова, одним із базових елементів мистецької освіти є тренування перцептивних умінь, які є творчим надбанням особистості і характеризуються залученістю та глибиною творчого досвіду індивіда. Л. Виготський стверджував, що для правильного сприйняття твору мистецтва необхідно творчо долати свої емоції, шукати катарсису, і тільки тоді проявиться повний ефект мистецтва [23].

Сьогодні професійна підготовка фахівців сучасного мистецтва, і зокрема підготовка до творчого викладання, потребує особливої уваги. Перш за все, викладач має бути творчою особистістю. Без творчої особистості неможливо підготувати креативних студентів, здатних нестандартно вирішувати проблеми та створювати креативне освітнє середовище.

Державний стандарт початкової освіти зазначає, що потрібно вчити дітей:

- творити різними методами та способами;
- експериментувати, імпровізувати, використовуючи різні техніки художньо-творчої діяльності;

- естетично удосконалювати світ навколо;
- брати участь під час колективної творчої діяльності.

Ми погоджуємось з думкою І. Дичківської, відносно того, що професійна готовність майбутніх вчителів є своєрідним результатом спеціальної підготовки, самовизначення, самоосвіти, самовиховання. А от готовність до творчої діяльності вчена визначає як одну з важливих якостей учителя [9].

Впровадження дієвих методів, технологій, форм роботи та технологій розвиває творчу особистість, а сам навчальний процес має бути побудований включаючи в собі елементи творчості.

Учнів необхідно залучати до виконання завдань з розвитку креативності, творчості, це буде основою художньо-педагогічної компетентності. Дітям варто надавати можливість працювати в темпі, який їм буде комфортний, щоб учні ні в якому разі не відчували себе інтелектуально неповноцінними. Необхідно створювати атмосферу відкриття, стимулювання внутрішнього потягу до саморозвитку та заохочувати самостійність, яка виступає засобом інтелектуального розвитку.

Вище перераховані умови сприятимуть підвищенню впевненості дітей в собі, їх психологічній готовності до відкриття у художній творчості та бажанню пізнати себе та щось нове. Важливо також пам'ятати, що зміни в освіті заохочують нові форми поведінки, і учням необхідно розвивати поведінкові навички, використовувати технології та вчитися бути ефективними. Майбутньому вчителю образотворчого мистецтва потрібне знання композиційного розміщення.

М. Пічкур займався дослідженням питання щодо формування професійної культури майбутнього вчителя образотворчого мистецтва та визначив, що професійна культура повинна складатися з відповідних компонентів, котрі являється обов'язковими [38]:

- професійна майстерність;
- професійні знання;

- професійна мотивація.

Готовність до творчої діяльності майбутніх вчителів образотворчого мистецтва та їх професійний розвиток залежать від їхнього ставлення до творчості, професійного вдосконалення, саморозвитку, постійного поглиблення знань, розвитком художніх здібностей, формуванням умінь і навичок майбутніх учителів та бажанням реалізувати творчий потенціал.

Існує перелік базових підходів відповідно формування готовності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва до творчої діяльності [38]:

- особистісно-орієнтований;
- діяльнісний;
- акмеологічний;
- креативний;
- системний;
- компетентнісний;
- інтегративний.

Лекційні заняття також сприяють стимулюванню художньо-творчої активності учнів та їх готовності до творчої діяльності, якщо матеріал створює новизну, актуальність, допитливість, усвідомлення проблеми, ігрову діяльність та інтерактивні ситуації спілкування.

Необхідно перетворити кожне лекційне заняття на комунікативно-рефлексивний, коли вся інформація подається учням не в готовому вигляді, а у вигляді дискусії, діалогу про поняття. Цього можна досягти за допомогою «інтерактивного навчання», коли вчителі та учні навчаються в діалозі один з одним. Важливо створити комфортні умови навчання, щоб кожен відчував себе інтелектуально компетентним, хотів відкривати для себе нове, висловлювати свої ідеї та ділитися досвідом.

Висновки до розділу 1

Для теми нашого дослідження базовим виступає поняття «підготовка вчителя», спорідненими до нього поняття «підготовленість» та «готовність».

Новий тлумачний словник української мови так трактує термін «підготовка», як поєднання теоретичного, описового та приписового критеріїв.

На думку вчених, а саме: В. Сластьоніна, Є. Шиянова, в основу фахової підготовки майбутнього вчителя вкладають:

- оволодіння значним обсягом суспільних, політичних, наукових знань;
- оволодіння високим рівнем загальної культури;
- знання педагогічної теорії;
- знання загальної, вікової і педагогічної психології;
- уміння розв'язувати педагогічну задачу і здійснювати самокритичний аналіз.

Професійна готовність це своєрідний суб'єктивний стан людини, котра вважає себе готовою та компетентною до виконання професійної діяльності та безумовно прагне до неї. Даний стан формується під час професійної освіти, як системи навчально-виховних та організаційних заходів, які разом забезпечують формування професійної спрямованості особи у вигляді знань, умінь, навичок і професійної готовності.

Н. Сінопальнікова у структурі підготовки виокремлює чотири компоненти:

- змістовий;
- операційний;
- мотиваційно-цільовий;
- результативно-оцінювальний.

Технології підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до організації художньо-творчої діяльності молодших школярів включають художньо-творчу спрямованість і посилення позааудиторної дослідницької, художньо-творчої діяльності, організацію та проведення різних видів практик).

Сьогодні освітні технології - це галузь педагогічної науки, яка зосереджена на осмисленні технологічних підходів в освіті, виявленні та аналізі найпоширеніших вітчизняних і зарубіжних технологій, демонстрації авторської майстерності та зосередженні уваги на арсеналі технологій викладання конкретних предметів у середній і вищій школі.

Сучасні представники педагогічної науки розглядають поняття технології у аспектах:

- дидактичному (В. Безпалько, С. Гончаренко, О. Савченко);
- виховному (І. Бех, А. Колеченко, О. Кутова, Г. Селевко, Н. Шуркова).

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНЕ ВИКОНАННЯ ДЕКОРАТИВНОЇ КОМПОЗИЦІЇ В ТЕХНІЦІ ПЕТРИКІВСЬКИЙ РОЗПISУ

2.1 Зародження ідеї та пошук образного рішення

Українська культура є досить самодостатньою та унікальною, тією яка примножує та зберігає традиції та здобутки власного народу. Проте, українська культура є невіддільною від світового та європейського культурного процесу, тому протягом певного часу відбувається змінення її та трансформація.

Наша культура є багатогранною, так як розвивається опираючись на систему національних традицій.

Своєрідних художньо-стилістичних ознак здобув петриківський розпис, який зберіг зв'язок з давніми традиціями. На сьогоднішній день петриківський розпис є елементом культурної спадщини та репрезентативним елементом мистецького простору України у всьому світі.

Питання дослідження петриківського розпису, як українського декоративно-прикладного мистецтва розглядали безліч науковців, які висвітлювали свої вчення згідно напрямків:

- етнографічний напрям - В. Бабенко, Є. Берченко;
- історичний напрям - Ю. Смолій, Л. Яценко;
- методичний напрям - О. Харченко;
- біографічний напрям - Н. Глухенька, Ю. Смолій [40].

В наукових працях, що розглядають сучасне українське мистецтво, форми його існування та нові артпрактики, майже не торкаються питань розвитку та функціонування петриківського розпису за часів Незалежності, його презентації на українських та міжнародних виставках, пов'язаної з цим національної ідентифікації тощо.

Популярність петриківського розпису, який є важливим елементом національної ідентифікації сягає загальноукраїнських масштабів. Така популярність є важливим фактом, що вказує на економічний розвиток області

в якій даний вид мистецтва традиційний. Тому що саме підтримання та реклама приваблює туристів.

Традиційним осередком петриківського розпису є Дніпропетровщина, а популяризація Петриківки як осередку народної творчості займає важливе місце серед стратегічних завдань регіону, адже саме культурні контакти є тим містком, через який найкраще налагоджувати комунікацію в інших сферах: побудовування співпраці та залучення інвестицій в інші галузі [23].

Традиції декоративно-прикладного мистецтва датуються століттями та з'єднують нас з нашим корінням, допомагають згадувати та пробуджувати традиції.

Мистецтво народних художніх промислів відрізняється особливостями, тому їх необхідно зберігати в наш час.

Різноманітні види технік характеризуються своїм неповторним та впізнаваним орнаментом, який історично розвивався в ногу з часом та еволюцією матеріалів та фарб.

Творчість майстрів базується на основах техніки петриківського розпису, проте час вносить свої корективи та новації. Такі роботи являються частиною нескінченного процесу передачі традицій народного художнього промислу, для того щоб принести у наше життя яскраві та дивовижні фарби, мистецтво петриківського розпису.

Для передання колориту петриківського розпису характерним є контрастне з'єднання основних та додаткових кольорів спектру, причому переважаючими є червоні та зелені фарби. Майстри у своїй роботі використовують різноманітні матеріали та приналежності: кисті (саморобні), ватні палички, соски, зубочистки, кісточки з шерсті тварин, пальці майстра.

Для розпису використовуються гуаші або акрил з додавання клею ПВА.

Сучасний петриківський розпис характеризується на детальному вивченні форм місцевої флори та відображенні її як фантастичної, неіснуючої в природі. Досить широко використовуються мотиви садових квітів та лугових, квітів ягід, листя, папоротники.

2.2 Послідовність виконання композицій у матеріалі

Для петриківського розпису характерним є математично - точне відображення орнаменту, жоден з майстрів не використовує у роботі прилади вимірювання, не намічають контури. Майстри використовують тоненьку кісточку з шерсті kota зображуючи нею орнамент, а квіти досить часто малюють пальцями.

Характерною особливістю традиційної композиції є петриківський «букет» в центрі якого розміщується три великі квітки, по сторонам яких розміщені менші за розміром бутони та квіти, які завершуються граційно вигнутими вусиками та стеблами лугових трав. Кольорова гама такого букета тримається на основних акцентуючих плямах, трьох кольорах, яким ритмічно відповідають кольорові плями елементів композиції.

Розуміючи загальнонаціональний рівень петриківського розпису, осередки, що намагаються експлуатувати цей елемент із подібною метою, наслідуючи його стилістику та виробляючи подібну продукцію, нами було зроблено спробу відобразити його практично. (Рис. Б.1)

Особливістю петриківського розпису є те, що зображення розгорнуте на площині, у нашому випадку тарілки, має поверхневе зображення. Лінії стебел, гілок не перетинаються між собою та мають силуетне зображення.

Під час виконання розпису пензлик потрібно тримати трьома пальцями перпендикулярно поверхні, котра розписується. Такий рух дозволяє виконувати вільний мазок від себе, збільшуючи товщину лінії, починаючи від кінчика кисті і завершуючи натиском на основу кисті.

Елементи розпису виконуються в декілька етапів, спочатку відбувається зафарбовування основними кольорами, мдалі відбувається тушування більш темними тонкими штрихами та освітлення білою та жовтою фарбами.

По розробленому нами ескізу перейдемо до опису роботи.

У нашій роботі представлено три дерев'яні тарілки діаметром 30*30 см., дві тарілки та центральної діаметром 40*40 см. Розпис буде відображатись на

чорному фоні, по середині тарілки квіти та листочки, центральна тарілка в такому ж стилі, але міститиме розпис жар-птиці. (Рис. Б.1)

Для розпису ми використовували акрилові фарби: жовтого, помаранчевого, зеленого, фіолетового, рожевого кольорів та клей ПВА.

Перш ніж виконувати розпис необхідним є підготовлення матеріалу до роботи:

1. Очистка предмету.
2. Полірування наждачним папером.
3. Сушка.
4. Грунтовка клеєм ПВА.

Після повного просихання поверхні потрібно загладити нерівності наждачним папером та покрити другим шаром суміші ПВА та води, який буде більш густим ніж перший. В результаті має вийти ідеально гладка поверхня. Після того як клей висохне варто покрити заготовку акриловим грунтом, після цього наносимо чорний фон.

Наступним етапом роботи є розпис. На бокових тарілках розмірами 30*30 перший чином нанесли найбільші елементи – великі квіти, потім середні за розміром та листя. Центральна тарілка розміром 40*40 передбачала нанесення жар-птиці по центру, квітів та решту елементів. Акценти розставлені жовтими, помаранчевими, рожевими квітами, потім все це з'єднано листочками.

На центральній тарілці по бокам виконано елементи маленьких та середніх візерунків з квітів, які з'єднані мереживом стебел та вусиків.

Основні великі елементи виконувались колонковою круглою кистью № 3 «Гама», маленькі квіти написані колонковою круглою кистью № 0 «Гама», тоненькі лінії колонковою круглою кистью №1 «Sonnet». Тичинки на квітах виконані з допомогою тоненькою кисті, а саме її зворотної сторони.

Після виконання всіх елементів роботи були покриті швидко висихаючим акриловим аерозольним лаком «Vosny» в 4-5 шарів, так

як вона не дає жовтизни та дозволяє відтінкам зберігати чистоту та яскравість фарб. (Рис. Б.2)

Висновок до розділу 2

Популярність петриківського розпису, як важливого елементу національної ідентифікації сягнула загальноукраїнських масштабів, що є важливим чинником економічного розвитку області, оскільки підтримка та продюсування потенційно цікавих культурних осередків.

Традиції декоративно-прикладного мистецтва датуються століттями та з'єднують нас з нашим корінням, допомагають згадувати та пробуджувати традиції. Мистецтво народних художніх промислів відрізняється особливостями, тому їх необхідно зберігати в наш час. Різноманітні види технік характеризуються своїм неповторним та впізнаваним орнаментом, який історично розвивався в ногу з часом та еволюцією матеріалів та фарб.

Характерною особливістю традиційної композиції є петриківський «букет» в центрі якого розміщується три великі квітки, по сторонам яких розміщені менші за розміром бутони та квіти, які завершуються граційно вигнутими вусиками та стеблами лугових трав. Розуміючи загальнонаціональний рівень петриківського розпису, осередки, що намагаються експлуатувати цей елемент із подібною метою, наслідуючи його стилістику та виробляючи подібну продукцію, нами було зроблено спробу відобразити його практично.

РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ У ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

3.1 Вплив петриківського розпису на формування технологічних навичок майбутніх учителів образотворчого мистецтва

Розглядаючи термін «технологія» у галузі педагогічної освіти, можна говорити про те, що воно є частиною поняття «педагогічна технологія», кзастосування та визначення процесу викладання та засвоєння знань враховуючи при цьому людські та технічні взаємодії [8].

Можна виокремити узагальнюючі погляди вчених стосовно тлумачення поняття педагогічної технології [7]:

- сукупність психолого-педагогічних умов, які визначають спеціальний набір та компонування прийомів навчання, методів, форм, способів, що стануть організаційно-методичним інструментарієм у педагогічному процесі (Б. Лихачов);
- спосіб вирішення педагогічної задачі шляхом запровадження необхідної системи форм, умов, засобів, методів, критеріїв (О. Новіков);
- детальне обґрунтування, структурування, опис послідовностей застосування тих чи інших методів здійснення навчального процесу, який уможливилює отримання прогнозованого результату (О. Рудницька);
- побудована опираючись на наукову основу, запрограмована у просторі та часі система функціонування певної кількості компонентів педагогічного процесу, які в результаті призводять до певного результату (Г. Селевко).

Саме тому можна підвести висновок, про те, що різні підходи щодо визначення характеристики терміну «педагогічна технологія», то у них спостерігається використання дефініції саме в освітній практиці, що розташована на трьох ієрархічних рівнях [9]:

1. Загальнопедагогічний.

2. Предметний, в якому вживається технологія під значенням приватної методики, або ж як сукупність засобів та методів реалізації змісту виховання та навчання в межах діяльності вчителя, групи чи одного предмета.

3. Локальний (модульний) чи процесуально-дійовий .

Інноваційні освітні технології, які поєднують технологічні підходи з новими ідеями, стають пріоритетним напрямом сучасних досліджень.

Врахування технологічного досвіду інших дисциплін допомагає надати освітнім технологіям нові можливості впливу на традиційний навчальний процес та підвищити його ефективність [14].

Узагальнення частини наукових визначень дає нам можливість виокремити інноваційні мистецько-педагогічні технології (табл..2.1).

Таблиця 2.1

Мистецько-педагогічні технології

Назва	Характеристика	Автор
Креативна технологія творчого розвитку	Вона спрямована на забезпечення ефективності процесу розвитку більш високого рівня професійно-педагогічних компетенцій і навичок, а також багатогранної творчої особистості викладачів, які володіють креативними якостями та різними методами професійно-педагогічної та творчої діяльності.	С. Коновець
технологія створення «естетичного поля»	Вона ґрунтується на єдності мистецької та наукової діяльності вчителя, на взаємозв'язку естетизації та індивідуалізації виховання особистості, розвиваючи таким чином пізнавально-світоглядну, емоційно-чуттєву, творчу та дієву сфери особистості вчителя.	М. Лещенко
технологія формування естетичної культури вчителя образотворчого мистецтва	Сукупність і послідовність застосування педагогічних методів, засобів, прийомів і організаційних форм естетико-педагогічної діяльності відповідно до цілей художньо-освітньої освіти, орієнтованих на формування здатності цілісно, всебічно, емоційно-чуттєво сприймати і розуміти предметну дійсність як об'єкт і як сферу естетичного пізнання; набувати естетичного досвіду і на цій основі формувати особисті естетичні уподобання, оцінки та ідеали; розвивати прагнення до творчої самореалізації та різних видів художнього самовираження.	Г. Сотська
технологія розвитку художньо-	Цілісний процес, котрий включає в собі формулювання цілей, що орієнтовані на	С. Соломаха

естетичного світогляду вчителів мистецьких предметів	досягнення результату, організування процесу навчання	
технологія розвитку творчих здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва	Побудувати освітній простір, в якому кожен учень стає об'єктом творчої діяльності, особистісного розвитку та саморозвитку.	О. Музика
технологія взаємодії та інтеграції різних видів мистецтва	Це система, в якій кожна людина пізнає і розвиває себе через переплетення різних видів мистецтва та цілеспрямовану взаємодію особистості зі світовою культурною спадщиною.	Л. Масол, Б. Юсов

Однією з головних рис зазначених нами інноваційних мистецько-педагогічних технологій є:

- опираючись на гуманітаризацію та гуманізацію освіти, обов'язковим є визнання мистецтва який є універсальним феноменом, який сприятиме глибокому усвідомленню особливості людства, яка є вищою формою естетичного ставлення людини до світу;
- має вплив на внутрішній світ людини, який пробуджує цікавість до сприймання прекрасного, покращує розвиток асоціативної пам'яті, образного мислення, художньої уяви;
- створює досить широкі можливості які сприятимуть розвиткові потреби та інтересу майбутніх учителів образотворчого мистецтва;
- забезпечує набуття художньо-естетичного досвіду та адекватного ставлення до дійсності, прояв індивідуальної творчості за законами краси.

Під час розробки технологій, що готують майбутнього вчителя образотворчого мистецтва до його професійної діяльності було враховано висновки таких науковців, як: С. Вітвицької, В. Ортинського, Г. Сотської. у дослідженнях представлених вчених порушується питання стосовно застосування, освоєння педагогічних технологій які задовольняються певними вимогами. Пропонуємо розглянути дані вимоги:

- системність;
- керованість;
- концептуальність;

- відтворюваність;
- логічність;
- взаємозв'язок його частин;
- цілісність;
- ефективність;
- єдність процесуальної та змістової частин, їх взаємообумовленість.

Підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва має за мету формувати систему знань, умінь і навичок, котрі можуть забезпечити можливість ефективного організування художньо-творчої діяльності школярів [15].

У процесі підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва в галузі живопису та графіки слід пам'ятати, що петриківський розпис у традиційній культурі відіграє дуже важливу роль у формуванні естетичних почуттів та розкритті значення традиційної символіки в петриківському розписі, збереженні знань про далеке минуле, походження і розвиток народу в нашому історичному контексті та його зв'язок з культурою і природою рідного краю.

Традиційна символіка петриківського розпису є однією зі складових світової культури, але вона включає в себе і специфічні для кожної країни методи естетичного сприйняття, що ґрунтуються на власних педагогічних традиціях. Більшість цих методів дієві лише у відповідних національно-культурних умовах, народилися там і органічно вписалися в національну естетико-педагогічну систему, тобто послідовно дотримуються принципів культуровідповідності та природовідповідності. Це стосується і мотиву вази або світового дерева («дерева життя»), який є найулюбленішим символом в українському народному декорі.

У наукових дослідженнях О. Найдена, М. Кириченко, О. Фисуна відзначається, що починаючи з трипілля і в майже у всіх видах розписів останніх десятиліть ХІХ –першій третині ХХст. в різних областях України

створювались орнаменти, в яких міфопоетична уява Космосу вбачалася єдиною і неподільною, і зображувалась у розписах тривимірною, трискладовою, триярусною, частіше за все як найпоширеніший мотив «Вазон», або як мотив «Світового дерева» («Дерева життя») [15].

Зображення «дерева життя» або «горщика» з квітами було центральним мотивом петриківського розпису. Картину малювали як окремою композицією, так і "смугою" вздовж усієї стіни, продовжуючи її до вікон та кутів. Головним елементом була піч у хаті, яку українці завжди виставляли на перше місце. Картина починається з печі і закінчується піччю. Таким чином зображено цикл дня, року і цілого життя.

Петриківський розпис має свій власний стиль зі своїм орнаментом, лініями та кольорами. За словами місцевих жителів, петриківський розпис малювали на стінах будинків задовго до хрещення Киванлуса і вважали своєрідним оберегом для захисту від злих сил. На печах малювали птахів як символів гармонії та посланців земного сонця (павич символізує довгий шлюб; грифон - символ сонця та охоронець реліквій; фазан - світло, достаток і удачу). Вони зображені на «Світовому дереві». Також зображені спіралі, диски, що крутяться, хрести на колесах, розетки, квіткові прикраси та різноманітні сузір'я.

На думку Н. Баранової, естетичне сприйняття є проявом різних станів чуттєвої самореалізації людини і здатне охоплювати всі форми людського ставлення до світу. В естетичному сприйнятті петриківського розпису найяскравіше проявляється як духовний аспект - ставлення до автогенної природи, так і естетичний - сильне чуттєво-емоційне переживання [1].

3.2 Аналіз програмового матеріалу з петриківського розпису щодо підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва

Важливість і цінність роботи викладачів мистецьких дисциплін для розвитку, навчання і виховання дітей та молоді сьогодні зростає і заслуговує на повагу та вдячність суспільства.

Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті підкреслює, що оновлення та осучаснення системи державної освіти повинне відбуватись шляхом оптимізування підготовки абсолютно кожного вчителя, який буде максимально реалізувати власну професійно-творчу діяльність [1].

Велика кількість вітчизняних науковців, вчених, вчителів, психології, викладачів у мистецькій галузі, такі як: Є. Антонович, Т. Колесниченко, О. Попик, В. Радкевич, Т. Саєнко, Г. Сотська, займаються різносторонніми дослідженнями, щодо впровадження та вивчення нових зразків позитивного педагогічного досвіду задля здійснення ефективного процесу зазначеного вище [5].

Однак у вирішенні окреслених проблем, пов'язаних з підготовкою та розвитком вчителів мистецьких дисциплін, все ще існують певні протиріччя:

а) на різних рівнях існує нагальна потреба в переорієнтації та переосмисленні змісту професійної освіти з когнітивно-інформаційного на розвивально-творчий;

б) якість професійної (в тому числі методичної) підготовки вчителів образотворчого мистецтва значно погіршилася, що призводить до невиправданих вимог до художнього та професійного рівня дитячих робіт;

в) кількість підготовлених фахівців у сфері мистецтва не завжди відповідає якості їхніх професійних компетенцій.

На сьогоднішній час підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва формується передусім на художньографічних факультетах:

- Криворізького державного педагогічного університету;
- Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;
- Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського (м. Одеса);
- Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника (м. Івано-Франківськ).

Вище перераховані вищі навчальні заклади, що мають художньо-графічні факультети зовсім недавно трансформувалися Інститут мистецтв.

Інститути мистецтв, де відтепер здійснюється професійна підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва, були започаткованими при наступних університетах:

- Волинський державний університет імені Лесі Українки;
- Житомирський державний університет імені І. Франка;
- Національний педагогічний університет ім. М. Драгоманова;
- Рівненський державний гуманітарний університет.

Варто сказати, що в одночасі з інститутами мистецтв відбулось створення інститутів культури:

- факультет культури та мистецтв при Херсонському державному університеті;
- Луганський національний педагогічний університет ім. Т. Шевченка;
- мистецький факультет при Кіровоградському державному педагогічному університеті імені В. Винниченка.

Крім вище вказаних навчальних закладів професійну підготовку майбутніх учителів образотворчого мистецтва протягом багато років здійснюють на педагогічних факультетах та початкового навчання у наступних університетах:

- Дніпропетровський національний університет;
- Переяслав-Хмельницький державний університет імені Г. Сковороди;
- Тернопільський національний педагогічний університет імені В. Гнатюка;
- Полтавський державний педагогічний університет імені В. Г. Короленка;
- Уманський державний університет ім. П. Тичини.

Як позитивний приклад, слід зазначити, що все більше вищих навчальних закладів готують вчителів образотворчого мистецтва в багатьох педагогічних університетах та інститутах післядипломної педагогічної освіти.

Однак слід зазначити, що в багатьох вищих навчальних закладах України професійна підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва все ще переважно орієнтована на репродуктивну діяльність і мало часу відводиться на самостійну діяльність.

Ознайомлення зі змістом «Галузевого стандарту вищої освіти» за освітньо-професійною програмою бакалавра за спеціальністю 6.010100 та напряму підготовки 0101 Педагогічна освіта дало змогу виявити, що «нормативний зміст навчання у навчальних об'єктах, рівень їх засвоєння у процесі підготовки, перелік навчальних дисциплін підготовки фахівців переважно спрямовані не стільки на професійно-педагогічну і методичну підготовку майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, як на підготовку його в якості вузько спеціалізованого фахівця не педагогічної, а художньо-мистецької галузі.

Під час розгляду переліку навчальних дисциплін з циклу практичної підготовки та професійної підготовки виявилось, що, опираючись на «Галузевий стандарт вищої освіти» майбутнім учителям образотворчого мистецтва протягом їх навчання у ВНЗ пропонуються наступні навчальні дисципліни:

- вступ до фаху;
- педагогіка;
- декоративно-прикладне мистецтво;
- пластична анатомія, художнє конструювання;
- методика викладання образотворчої діяльності;
- скульптурування;
- історія українського мистецтва;
- історія зарубіжного мистецтва;
- пленер;

- педагогічний малюнок;
- психологія;
- педагогічна практика.

У Дніпровському національному університеті ім. О. Гончара на кафедрі образотворчого мистецтва та дизайну є спеціальність «Графічний дизайн», що за основу бере застосування елементів петриківського розпису під час оформлення дизайнерської продукції: плакатів, афіш, книжкових ілюстрацій, листівок, веб-сторінок, упаковок.

Особливістю цієї спеціалізації є акцент на інтерпретації елементів петриківського розпису та нестандартних і творчих підходах. Завдання практичних занять - допомогти студентам оволодіти петриківським розписом як народною технікою малярства, використовувати основні інструменти, зображати типові елементи, засвоїти основи композиції петриківського розпису та створювати власні творчі роботи. На цьому етапі використовуються педагогічні репродукції та аналіз творів відомих майстрів.

Про це свідчить і аналіз кількісних показників змісту професійної підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін.

Адже проста сума робочих годин, відведених на власне професійну підготовку студентів (майбутніх учителів образотворчого мистецтва) та на вузькоспеціалізовану мистецьку підготовку, показує, що остання є майже в чотири рази більш сприятливою.

Але, на жаль, у переліку дисциплін, рекомендованих вищезгаданим Стандартом вищої освіти для самостійного вибору педагогічних ВНЗ та вільного вибору студентів, відсутні дисципліни суто методологічного, методико-організаційного чи педагогічно-творчого спрямування та змісту.

Слід підкреслити, що саме такі курси є найкращими курсами, які можуть змістити акцент у професійній підготовці майбутніх учителів образотворчого мистецтва з того, що студенти знають і вміють, на те, як вони можуть передати набуті знання, уміння і мотивацію до творчого самовираження своїм учням.

Це значною мірою залежить від особистості вчителя, його професійної компетентності, готовності до організації, методичного забезпечення та реалізації творчого освітнього процесу.

Крім того, психолого-педагогічні, професійні та методичні засади мистецької педагогічної освіти сьогодні мають будуватися відповідно до існуючої системи неперервної освіти та з урахуванням вимог державної програми «Українська освіта у XXI столітті» та «Державної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті». При цьому слід враховувати такі вимоги.

Вважаємо, що підвищенню якості такої підготовки значною мірою сприятиме посилення процесу використання в освітній діяльності таких важливих і незамінних підходів, як системний, особистісний, комплексний, діяльнісний, компетентнісний, антропологічний, культурологічний, аксіологічний і, звичайно ж, креативний.

Також бажаним є впровадження найбільш ефективних форм і методів професійно-педагогічного розвитку майбутніх учителів мистецьких дисциплін, які варіюються залежно від рівня та типу закладу, а також сучасних інноваційних та креативних технологій навчання.

Якість професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва визначається різноманітністю художніх технік, які пропонуються студентам. Включення до змісту професійної підготовки традиційних і сучасних видів і технік живопису різних регіонів України сприяє підвищенню рівня професійної компетентності майбутніх учителів.

Вивчення мистецтва розпису в навчальній програмі художньої праці та регіонального мистецтва здійснюється шляхом надання теоретичних знань про народне мистецтво та його значення у формуванні і розвитку особистості.

Студенти досліджують психотерапевтичну функцію народного мистецтва, вивчають особливості народних ремесел та творчість народних майстрів, усвідомлюють взаємозв'язок між професійним мистецтвом та народним мистецтвом, вивчають зарубіжний досвід мистецької освіти та

досліджують методику викладання народного художнього розпису на основі збереження національної культурної спадщини.

Вивчаючи конкретні техніки розпису, студенти знайомляться з видатними досягненнями світового та національного декоративного живопису, що гарантує підготовку висококваліфікованих вчителів образотворчого мистецтва.

Наприклад, стінопис вважається особливим декоративним явищем, яке було поширене майже на всій території України, окрім півночі. Стінопис був традиційним декоративним мистецтвом, що використовувався в палацах великих вельмож, громадських будівлях та звичайних козацьких оселях.

Традиційні фарби включали кольорові глини, сажу, охру, крейду, синьку, фруктові соки, відвари та настої фруктів і трав.

Найпоширенішими барвниками були жовтий з висушеного лушпиння цибулі, помаранчевий зі шкірки пагонів яблуні, блакитний з листя пролісків і зелений з квітів гібіскуса. Для червоних ліній використовували палену охру, яку можна було легко придбати на ринках. Студенти використовували традиційні мотиви та елементи з настінних розписів, щоб створити власні декоративні композиції для розпису хати.

Улюбленими мотивами були листя та квітучі гілки, букети, вінки з клена, дуба, винограду та хмелю, а також букетні рослини в горщиках, відомі як "вази". Найпоширенішими квітами були мак, тюльпани, кікію, гібіскус та огірки. Рідше використовували зображення тварин і птахів, включених в основну рослинну композицію. Птахів традиційно зображували парами або вільно серед квітів і листя. Незвичним є зображення коней.

На занятті студенти знайомляться з традиційним, добре відомим українським розписом та відкривають для себе технічні особливості маловідомих або забутих народних розписів.

Так, після вивчення та засвоєння технічних особливостей петриківського розпису, який існує вже майже 300 років, студенти отримують завдання створити сучасне декоративне панно, що відображає оригінальність

та глибину епічного народного мислення, притаманного барвистому петриківському розпису.

Оздоблення з хвилястих ліній, горошку, білого та зеленого листя, геометричних візерунків та рослинних мотивів. Тло прикрашене ромбами, овалами, лініями та перехресним штрихуванням. У цій картині використано традиційні квіткові мотиви, такі як горщики, квіти, бутони, листя, гілки та вінки.

Учні дізнаються, що відмінною рисою гончарних виробів є сюжетний розпис, який розповідає про світ живої природи. У ньому - спостереження та світогляд митця, його ставлення до подій і життя. Учні відтворюють кольори косівського розпису, щоб передати природу Карпатських гір, стрімкі гірські річки, високе небо та зелені луки.

Такі роботи потребують часу та досконалості, вони сповнені глибоких емоцій, думки та сенсу. Самчиківському народному розпису (Хмельницька область) притаманна унікальна техніка, самобутній художній смак та особливий декор, що використовується для оздоблення меблів, посуду, стін хати та господарських приміщень.

Для самчиківського розпису характерні стилізовані елементи, такі як курячі лапки, овечі роги, завитки, хрестики, кривульки, крапки, зірочки та лінії. Ці елементи характерні для писанок. Найпоширенішим декоративним мотивом є вазон, що символізує світове дерево. На його кроні часто зображують птаха, який вічно перебуває на Дереві Життя. Білий колір є символом молодості, чистоти та краси і здебільшого слугує декоративним тлом, чорний колір збільшує глибину контрасту в малюнку, а зелений символізує життя та радість.

Роботи самчиківських народних майстрів сповнені щирості, оптимізму, радості та природності. Написані з любов'ю та натхненням, картини створюють атмосферу свята. Студенти залюбки вивчають техніку полтавського розпису. Його унікальні художні особливості мають високу естетичну цінність і відображають витоки трипільської культури.

В основі орнаменту полтавського розпису лежать букети, вазони, квіткові гілки, квіти, вінки, пуп'янки, яблука, листя, бігунки та зоологічні елементи. Кольорова палітра характеризується теплими червоно-помаранчевими та вохристими декоративними елементами на холодному синьо-зеленому тлі [2].

Традиційний національний живопис сприяє формуванню світогляду майбутнього вчителя, сприяє творчому розвитку особистості та її самореалізації.

Окрім визнаних традиційних видів живопису, школа пропонує широкий спектр сучасних живописних жанрів і технік. Одним з них є пуантилізм, який базується на чудових картинах художників-імпресіоністів, що використовують техніку пуантилізму. Художні полотна в цій техніці створюються за допомогою дрібних точкових мазків. Картина складається з невеликих мозаїчних елементів, які вправний майстер поєднує в єдине ціле.

Так виникла техніка пуантилізму, яку зараз часто використовують для декорування предметів повсякденного вжитку. Декоративні композиції, написані в техніці пуантилізму, сприймаються як складні, багатобарвні, розписані декоративні об'єкти.

Пуантилізм часто передбачає використання акрилових контурів для зображення скляних поверхонь, кераміки, дерева тощо. Студенти особливо зацікавлені у створенні декоративних композицій, намагаючись, щоб малюнок був плавним, а відстань між елементами візерунка однаковою. Композиції малюють спеціальними контурними фарбами з маленькими отворами на кінці. Це дозволяє регулювати розмір крапок.

У світлі вищезазначеного розглядаємо надзвичайно різноманітне малярське мистецтво України як унікальне мистецьке явище, що посідає важливе місце у світовій культурі та виступає дієвим засобом естетичного сприйняття світу.

Розуміння студентами значення мистецтва живопису у формуванні творчої особистості та ґрунтовне вивчення теорії мистецтва живопису і

особливостей мистецької спадщини декоративного розпису сприяють розвитку професійних компетентностей студентів.

Поглиблене вивчення мистецтва розпису у професійній освіті дає можливість майбутнім фахівцям відтворювати традиційні розписи та творчо інтерпретувати їх у власних декоративних композиціях.

Зважаючи на величезний емоційно-художній потенціал мистецтва живопису, подальшого дослідження потребують питання використання живопису для обдарованих дітей та дітей з особливими потребами, а також включення зарубіжного досвіду з живопису в процес професійної підготовки майбутніх педагогів.

У вищих навчальних закладах, особливо державних, мистецтво петриківського розпису визнано засобом професійної підготовки шкільних учителів, художників декоративно-прикладного мистецтва та дизайнерів. У загальноосвітніх навчальних закладах петриківський розпис включений до навчальних програм з образотворчого мистецтва та української культури і є одним з аспектів патріотичного виховання. Більш спеціалізоване навчання здійснюється через факультативні курси, студії та приватні заняття з майстрами, з акцентом на опанування технік петриківського розпису через наслідування та художню інтерпретацію традицій та процес підготовки індивідуальної творчості.

У Петриківці живопис викладається в рамках курсу декоративно-прикладного мистецтва у середніх спеціальних навчальних закладах (молодші спеціалісти) та у вищих навчальних закладах мистецького спрямування. У цьому розділі описано спеціалізації «Живопис», «Графіка», «Декоративно-прикладне мистецтво» та «Дизайн» напряму підготовки 0202 «Мистецтво».

Живопис є унікальним видом народного мистецтва, оскільки його принципи можуть бути використані в багатьох сферах професійної художньої діяльності, зокрема в оздобленні фасадів будівель та інтер'єрів, розписі порцелянових та дерев'яних виробів, прикладній графіці та статичній візуальній рекламі. У рамках курсу «Декоративно-прикладне мистецтво»

петриківський розпис розглядається як традиційне явище, але з акцентом на інновації. У цьому контексті відбувається практичне навчання.

Тому петриківський розпис широко використовується на всіх рівнях сучасної освіти, від дитячого садка до університету, і виконує різні функції: освітню, естетичну, виховну, культурологічну, репрезентативну та комунікативну. Учні мають можливість розвивати свої навички в позашкільних навчальних закладах, таких як гуртки, майстерні та художні школи.

Це поширене явище в позашкільних навчальних закладах Дніпровського регіону, де основний акцент робиться на набутті більш поглиблених навичок в рамках традиції.

У мистецьких коледжах петриківський розпис викладається як методика підготовки фахівців образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, дизайну та педагогіки. Художня традиція та її художньо-стилістичні особливості аналізуються в курсі «Декоративно-прикладне мистецтво».

Студенти набувають навичок, імітуючи техніки та стилі петриківського розпису. Петриківський розпис зазвичай не розглядається на курсах «етнічного дизайну», що ускладнює студентам включення петриківського орнаменту в дизайн власних проєктів. Ознайомитися з петриківським розписом можна на майстер-класах та онлайн-уроках.

Такі заняття проводять майстри петриківського розпису та самоучки, які опанували це мистецтво. Змінився спосіб передачі цього народного мистецтва. Якщо раніше воно здебільшого передавалося від вчителя до учня (при домашньому навчанні передавач передавав знання комусь із родичів), а згодом від вчителя до багатьох учнів (з появою шкіл), то сьогодні спосіб передачі часто відбувається через засоби масової інформації та інтернет, де люди, які набули певних знань, можуть використовувати той самий метод. може передаватися, і існує більший рівень свободи та запозичень у порівнянні з традицією.

Для найбільш ефективного впровадження петриківського розпису в художню освіту, необхідно подбати про підготовку висококваліфікованих кадрів.

3.3 Методичні рекомендації щодо основ викладання петриківського розпису

Сучасна мистецька освіта є важливим інструментом введення досягнень народного мистецтва у сферу сучасного знання через графічний та промисловий дизайн.

Саме тому навчальні програми навчальних закладів для підготовки фахівців включають невеликий обсяг роботи з української культури, зокрема петриківського розпису.

Сучасні художники є творцями культури, або принаймні її матеріальної частини. І якщо взяти до уваги той факт, що майбутнє твориться сьогодні, то методи викладання нового покоління викладачів визначатимуть майбутню реальність нашого предмету.

Б. Тимків починає з того, що дає учням загальне уявлення про орнаменти, пояснює їхній зв'язок з природою, народним досвідом, національними традиціями тощо, наголошує на основних особливостях структури орнаментів та їхньому художньо-метафоричному змісті, а потім надає значення детальному аналізу та простеженню їхнього зв'язку з довкіллям, традицією, історією народу, світоглядом тощо. Він вважає це корисним [15].

Пояснення понять «семантика», «архетипи» та «символи» є особливо важливими для розуміння розвитку традицій. Адже вони функціонують у традиціях як форми мислення, що відображають природу космічної системи та людського існування, а також спрямованість світогляду на локальному рівні. І для того, щоб їх успішно інтерпретувати, необхідно знати і розуміти їхнє походження та причини їхнього існування в даному регіоні.

Звичайно, зрозуміло, що традиційні символи-символи в етнічному дизайні змінюються в контексті сучасної культури, трансформуються в етнічні символи-знаки і втрачають свій первісний зміст, закладений традиційною культурою, але ця зміна значення не означає відсутності сенсу.

Тому ґрунтовній теоретичній підготовці має передувати безпосередня практична підготовка, оскільки вона сприяє свідомій діяльності художника.

Її основними характеристиками, на думку М. Гершковіца, є творче та вибіркоче ставлення до різноманітних культурних матеріалів, що подаються, та бажання їх трансформувати [6].

Одним із теоретичних завдань є знайомство з провідними майстрами з метою виявлення умов виникнення та розвитку цього виду мистецтва, його стилю на різних етапах, самобутності та національної унікальності, застосування в різних сферах художньої діяльності та порівняння з аналогічними культурними явищами в інших країнах.

Особливу увагу варто приділити символіці найбільш характерних елементів. Адже саме семіотичні форми народного мистецтва, втілені в найдавніших декоративних мотивах, пов'язують дизайн і народну культуру.

Зважаючи на популярність петриківського розпису та його широке впровадження в навчальні програми різноманітних мистецьких закладів, гуртків та приватних курсів, існує потреба в кадрах, які можуть гарантувати якість навчання. Це пов'язано з тим, що такі фахівці мають посереднє відношення до автентичної петриківки і в більшості випадків навчаються розпису за посібниками авторів, які ніколи не мали безпосереднього контакту з цим ремеслом.

Таке навчання зводиться в кращому випадку до вивчення базових елементів петриківського розпису і механічного «друку» їх на будь-якій доступній поверхні, а в гіршому - до отримання дозволу на копіювання робіт майстрів, а не до освітніх цілей.

Відповідно не приділяють достатньої уваги творчому пошуку, розвитку фантазії і власного індивідуального стилю та патріотичному вихованню, де можливості петриківського розпису великі.

Свою методичну систему з підготовки вчителів пропонують Р. Силко та І. Макушенко (Рис. В.1).

На теоретико-історичному рівні студенти засвоюють загальні теоретичні знання про петриківський розпис та етапи його історичного розвитку з урахуванням індивідуальності цього виду народного мистецтва.

На нашу думку, пропозиція включити в освітній процес мистецтвознавчий вимір також буде ефективною і дозволить студентам проводити самостійний мистецтвознавчий та порівняльний аналіз авторського стилю петриківського розпису та документувати зміни на різних етапах його розвитку.

Активний і творчий елемент базується на практичній діяльності, спочатку вивчаючи технічні навички, а потім застосовуючи набуті знання у власній роботі.

Висновок до розділу 3

У процесі підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва в галузі живопису та графіки слід пам'ятати, що петриківський розпис у традиційній культурі відіграє дуже важливу роль у формуванні естетичних почуттів та розкритті значення традиційної символіки в петриківському розписі, збереженні знань про далеке минуле, походження і розвиток народу в нашому історичному контексті та його зв'язок з культурою і природою рідного краю.

Традиційна символіка петриківського розпису є однією зі складових світової культури, але вона включає в себе і специфічні для кожної країни методи естетичного сприйняття, що ґрунтуються на власних педагогічних традиціях. Більшість цих методів дієві лише у відповідних національно-культурних умовах, народилися там і органічно вписалися в національну

естетико-педагогічну систему, тобто послідовно дотримуються принципів культуровідповідності та природовідповідності. Це стосується і мотиву вази або світового дерева («дерева життя»), який є найулюбленішим символом в українському народному декорі.

На сьогоднішній час підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва формується передусім на художньографічних факультетах:

- Криворізького державного педагогічного університету;
- Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;
- Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського (м. Одеса);
- Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника (м. Івано-Франківськ).

У вищих навчальних закладах, особливо державних, мистецтво петриківського розпису визнано засобом професійної підготовки шкільних учителів, художників декоративно-прикладного мистецтва та дизайнерів. У загальноосвітніх навчальних закладах петриківський розпис включений до навчальних програм з образотворчого мистецтва та української культури і є одним з аспектів патріотичного виховання. Більш спеціалізоване навчання здійснюється через факультативні курси, студії та приватні заняття з майстрами, з акцентом на опанування технік петриківського розпису через наслідування та художню інтерпретацію традицій та процес підготовки індивідуальної творчості.

У Петриківці живопис викладається в рамках курсу декоративно-прикладного мистецтва у середніх спеціальних навчальних закладах (молодші спеціалісти) та у вищих навчальних закладах мистецького спрямування. У цьому розділі описано спеціалізації «Живопис», «Графіка», «Декоративно-прикладне мистецтво» та «Дизайн» напряму підготовки 0202 «Мистецтво».

ВИСНОВКИ

Для того щоб досягти мети поставленої нами першим кроком в опрацюванні матеріалу необхідно було дослідити наукові джерела та термінологію з теми нашого дослідження. У науковій та методичній літературі знаходиться чимало літератури з проблеми використання технологічних методик навчання у вищій школі (Є. Антонович, О. Музика, М. Резніченко, О. Рудницька).

Б. Лихачов, І. Підласий, О. Рудницька здійснили аналіз тлумачення сутності поняття «педагогічна технологія» та включення її в освітній процес.

Великий внесок у розроблення методичних та теоретичних положень здійснили: М. Лещенко, О. Музика, С. Соломаха, Г. Шевченко, Б. Юсов.

На думку вчених, а саме: В. Сластьоніна, Є. Шиянова, в основу фахової підготовки майбутнього вчителя вкладають:

1. оволодіння значним обсягом суспільних, політичних, наукових знань;
2. оволодіння високим рівнем загальної культури;
3. знання педагогічної теорії;
4. знання загальної, вікової і педагогічної психології;
5. уміння розв'язувати педагогічну задачу і здійснювати самокритичний аналіз.

Професійна готовність це своєрідний суб'єктивний стан людини, котра вважає себе готовою та компетентною до виконання професійної діяльності та безумовно прагне до неї. Даний стан формується під час професійної освіти, як системи навчально-виховних та організаційних заходів, які разом забезпечують формування професійної спрямованості особи у вигляді знань, умінь, навичок і професійної готовності.

Нами описано педагогічні умови розвитку технологічних навичок у майбутніх учителів образотворчого мистецтва. О. Савченко включає в технологічний підхід до навчання систему дій вчителя та учнів, спрямованих

на досягнення чітко визначених цілей шляхом послідовного виконання конкретних видів навчальної діяльності в умовах швидкого зворотного зв'язку.

Одним із перших, хто провів комплексне і системне дослідження сутності освітньої технології, був В. Беспалько, який трактував освітню технологію як індивідуальність конкретного вчителя та опосередковану цією технологією реалізацію учнівських проєктів: визначення цього науковця просте і лаконічне. Технологія –це змістовна технологія реалізації освітнього процесу.

Узагальнюючи діапазон підходів та дефініцій, можна сконцентрувати визначення поняття «педагогічні технології» у таких основних положеннях:

- спроектований та інтегративний спосіб навчально-виховного процесу, котрий спрямований на оптимальне досягнення виховних цілей, який передбачає системне управління, планування, вирішення педагогічних проблем;
- вона охоплює людські, технічні ресурси;
- континуальність, тобто нерозривність дій педагогів та учнів, щодо забезпечення зворотного зв'язку.

Дослідженню петриківського розпису як виду українського декоративно-прикладного мистецтва присвячено чимало наукових праць, починаючи з кінця XIX століття, в них висвітлювали етнографічний, історичний, методичний, біографічний аспекти. Популярність петриківського розпису, як важливого елемента національної ідентифікації сягнула загальноукраїнських масштабів, що є важливим чинником економічного розвитку області, оскільки підтримка та продюсування потенційно цікавих культурних осередків сприяє надходженням від туристичного сектору та вибудовування позитивного іміджу.

У процесі підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва в галузі живопису та графіки слід пам'ятати, що петриківський розпис у традиційній культурі відіграє дуже важливу роль у формуванні естетичних почуттів та розкритті значення традиційної символіки в петриківському

розписі, збереженні знань про далеке минуле, походження і розвиток народу в нашому історичному контексті та його зв'язок з культурою і природою рідного краю.

Традиційна символіка петриківського розпису є однією зі складових світової культури, але вона включає в себе і специфічні для кожної країни методи естетичного сприйняття, що ґрунтуються на власних педагогічних традиціях. Більшість цих методів дієві лише у відповідних національно-культурних умовах, народилися там і органічно вписалися в національну естетико-педагогічну систему, тобто послідовно дотримуються принципів культуровідповідності та природовідповідності. Це стосується і мотиву вази або світового дерева («дерева життя»), який є найулюбленішим символом в українському народному декорі.

В багатьох вищих навчальних закладах України професійна підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва все ще переважно орієнтована на репродуктивну діяльність і мало часу відводиться на самостійну діяльність.

Ознайомлення зі змістом «Галузевого стандарту вищої освіти» за освітньо-професійною програмою бакалавра за спеціальністю 6.010100 та напряму підготовки 0101 Педагогічна освіта дало змогу виявити, що «нормативний зміст навчання у навчальних об'єктах, рівень їх засвоєння у процесі підготовки, перелік навчальних дисциплін підготовки фахівців переважно спрямовані не стільки на професійно-педагогічну і методичну підготовку майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, як на підготовку його в якості вузько спеціалізованого фахівця не педагогічної, а художньо-мистецької галузі.

Під час розгляду переліку навчальних дисциплін з циклу практичної підготовки та професійної підготовки виявилось, що, опираючись на «Галузевий стандарт вищої освіти» майбутнім учителям образотворчого мистецтва протягом їх навчання у ВНЗ пропонуються наступні навчальні дисципліни:

- вступ до фаху;

- педагогіка;
- декоративно-прикладне мистецтво;
- пластична анатомія, художнє конструювання;
- методика викладання образотворчої діяльності;
- скульптурування;
- історія українського мистецтва;
- історія зарубіжного мистецтва;
- пленер;
- педагогічний малюнок;
- психологія;
- педагогічна практика.

Особливістю цієї спеціалізації є акцент на інтерпретації елементів петриківського розпису та нестандартних і творчих підходах. Завдання практичних занять - допомогти студентам оволодіти петриківським розписом як народною технікою малярства, використовувати основні інструменти, зображати типові елементи, засвоїти основи композиції петриківського розпису та створювати власні творчі роботи. На цьому етапі використовуються педагогічні репродукції та аналіз творів відомих майстрів.

Про це свідчить і аналіз кількісних показників змісту професійної підготовки майбутніх учителів мистецьких дисциплін.

Адже проста сума робочих годин, відведених на власне професійну підготовку студентів (майбутніх учителів образотворчого мистецтва) та на вузькоспеціалізовану мистецьку підготовку, показує, що остання є майже в чотири рази більш сприятливою.

Але, на жаль, у переліку дисциплін, рекомендованих вищезгаданим Стандартом вищої освіти для самостійного вибору педагогічних ВНЗ та вільного вибору студентів, відсутні дисципліни суто методологічного, методико-організаційного чи педагогічно-творчого спрямування та змісту.

Зважаючи на популярність петриківського розпису та його широке впровадження в навчальні програми різноманітних мистецьких закладів,

гуртків та приватних курсів, існує потреба в кадрах, які можуть гарантувати якість навчання. Це пов'язано з тим, що такі фахівці мають посереднє відношення до автентичної петриківки і в більшості випадків навчаються розпису за посібниками авторів, які ніколи не мали безпосереднього контакту з цим ремеслом.

На нашу думку, пропозиція включити в освітній процес мистецтвознавчий вимір також буде ефективною і дозволить студентам проводити самостійний мистецтвознавчий та порівняльний аналіз авторського стилю петриківського розпису та документувати зміни на різних етапах його розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баранова Н. М. Мистецтво як основа формування духовної культури молоді. Сучасні Педагогічні технології у вищих Педагогічних закладах освіти (Всеукраїнська науково-методична конференція). Ніжин, 2001. С.112-115.
2. Бичко І. Українська ментальність і проблеми гуманізації національної освіти. Розбудова держави. №3. 1993. С. 20-26.
3. Бровченко А. І. Формування фахової компетентності з основ етнодизайну як психолого-педагогічна проблема. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова: зб. наук. праць / за ред. проф. М. С. Корця. Київ :, 2011. С. 28–33.
4. Гаврилюк Р. Роль етнодизайну у підготовці молодих фахівців. Культура і мистецтво у сучасному світі: Наукові записки Київського національного університету культури і мистецтв. 2012. Вип. 13. С. 21-25.
5. Гончар К. Український образотворчий фольклор у сучасному культуротворчому процесі: традиції і новаторство : Дис. ... канд. мистецтвознавства. Київ, 2015. 229 с.
6. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник : вид. друге, доповнене й виправлене. Рівне : Волинські обереги, 2011. 552 с.
7. Гудовсек О. А. Проблема підготовки учителів образотворчого мистецтва в Україні. 2017. Вип. 5. С. 120-130. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inuv_2017_5 (дата звернення 10.09.2023 р.)
8. Данченко О. Невмируще джерело. Київ, 1975. 161 с.
9. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.
10. Зарубіжний досвід професійної підготовки педагогів: аналітичні матеріали. / Авшенюк Н. М. та інші. Київ: ДКС «Центр», 2017. 83 с.

11. Зязюн І. А. Педагогічна арт-терапія як естетична фасцинація. Педагогічна освіта і освіта дорослих: європейський вимір. Київ : Хмельницький, 2008. С. 17 – 30.
12. Кайдановська О. О. Методичні рекомендації до курсу «Основи композиції» : творчі практичні завдання. Полтава : ПДПУ, 2002. 56 с.
13. Кириченко М. Український народний декоративний розпис. Київ: Знання-Прес, 2006. С.25-27.
14. Ковальов О. Є. Декоративно прикладне мистецтво у школі. : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Суми : ВТД Університетська книга, 2006. 144 с.
15. Коновець С. В. Творчий розвиток учителя образотворчого мистецтва: монографія С.В. Коновець. Рівне : Волинські обереги, 2009. 384 с.
16. Коновець С. В. Теоретичні і методичні основи творчого розвитку майбутніх учителів образотворчого мистецтва у вищих навчальних закладах : дис. д-ра пед. наук : 13.00.04 Коновець Світлана Володимирівна. Київ, 2012. 471 с.
17. Корницька Л. А. Етнодизайн у системі сучасної професійної освіти. Тенденції розвитку вітчизняного дизайну та дизайн-освіти у вимірах сучасності : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Київ, 2012. С. 65–69.
18. Курач М. С. Використання етнодизайну в процесі трудової підготовки молоді. Науковий вісник Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту ім. Тараса Шевченка. Сер: Педагогіка. 2013. Вип. 1. С. 51–55.
19. Манько В. М. Дидактичні умови формування у студентів професійно-пізнавального інтересу до спеціальних дисциплін. Соціалізація особистості : зб. наук. пр. Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова. Київ : Логос, 2000. Вип. 2. С. 153 – 161.
20. Мельник В. Український декоративний розпис на уроках декоративного мистецтва. Тернопіль: Підручники та Посібники, 2008. – 64 с.

21. Мужикова І. М. Методика викладання образотворчого мистецтва : метод. рек. Полтава : ПДПУ, 2004. 42 с.
22. Музика О. Я. Розвиток творчих здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва а процесі вивчення фахових дисциплін : монографія. Умань : ПП Жовтий О. О., 2012. 188 с.
23. Музика О. Я. Розвиток творчих здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва в процесі вивчення фахових дисциплін : дис. кан. пед. наук : 13.00.04 Уманський державний ун-т імені Павла Тичини. Умань, 2011. 300 с.
24. Муляр В. І. Самореалізація особистості як соціальна проблема: (філософськокультурологічний аналіз). Житомир, 1997. 214 с.
25. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів 1–4 класи. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4- klas/9-obrazotvorche-mistecztvo-1-4-klas.doc>
26. Найден О. Орнамент українського народного розпису. Витоки, традиції, еволюція. Київ: Наукова думка, 1989. С.18.
27. Оршанський Л. В. Декоративно-ужиткове мистецтво та етно-дизайн – традиції і сучасність у художньо-трудовій підготовці майбутніх учителів трудового навчання. 2008. № 1 / URL: <http://elibrary.miu.by/journals!/item.iot/issue.13/article.14.html>
28. Освітні технології: навч.-метод. посібн. О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; за ред. О. М. Пехоти. Київ : Видавництво А.С.К., 2003. 255 с.
29. Пічкур М. О. Формування професійної культури майбутнього вчителя образотворчого мистецтва: автореф. дис...канд. пед. наук: 13.00.04 Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. Київ , 2000. 20 с.
30. Покровщук Л. М. Комп'ютерні технології у творчому розвитку майбутніх учителів образотворчого мистецтва : метод. посіб. Херсон : Айлант, 2005, 92 с.

31. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/prozatverdzhennya-derzhavno-go-standartu-pochatkovoyi-osviti>
32. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 1.06.2023 р.)
33. Про виховання дітей та молоді від 14.05.2009 р. № 32-5. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_142#Text (дата звернення 1.06.2023 р.)
34. Про державну національну програму «Освіта» від 29. 05. 1996 р. № 576. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text> (дата звернення 1.06.2023 р.)
35. Про затвердження Державної програми «Вчитель» від 11.05.2011 р. № 493. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/379-2002-%D0%BF#Text> (дата звернення 14.06.2023 р.)
36. Руденченко А. Етнопедагогічні аспекти навчання декоративного розпису. Педагогічні науки : зб. наук. праць. 2011. Вип. 95. С. 201–206.
37. Рудницька О. П. Педагогіка : загальна та мистецька : Навчальний посібник. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2005. 360 с.
38. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: Підручник. Київ: Міленіум, 2006. 344 с.
39. Соломаха С. О. Інноваційна технологія розвитку художньо-естетичного світогляду викладачів до естетичного виховання мистецьких дисциплін. Проблеми освіти : наук. зб. Ін-т інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, 2013. Вип. 74. ч. 1. С. 177–182.
40. Сотська Г. І. Теоретичні і методичні засади формування естетичної культури майбутніх учителів образотворчого мистецтва в педагогічних університетах : дис. д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ , 2014. 456 с.
41. Сотська Г. І. Теоретичні і методичні засади формування естетичної культури майбутніх учителів образотворчого мистецтва в педагогічних університетах : Монографія. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2014. 382 с.

42. Юсов Б. П. Наукова гіпотеза. Взаємодія та інтеграція мистецтв в поліхудожньому розвитку школярів. Луганськ : Пресса, 1990. 180 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

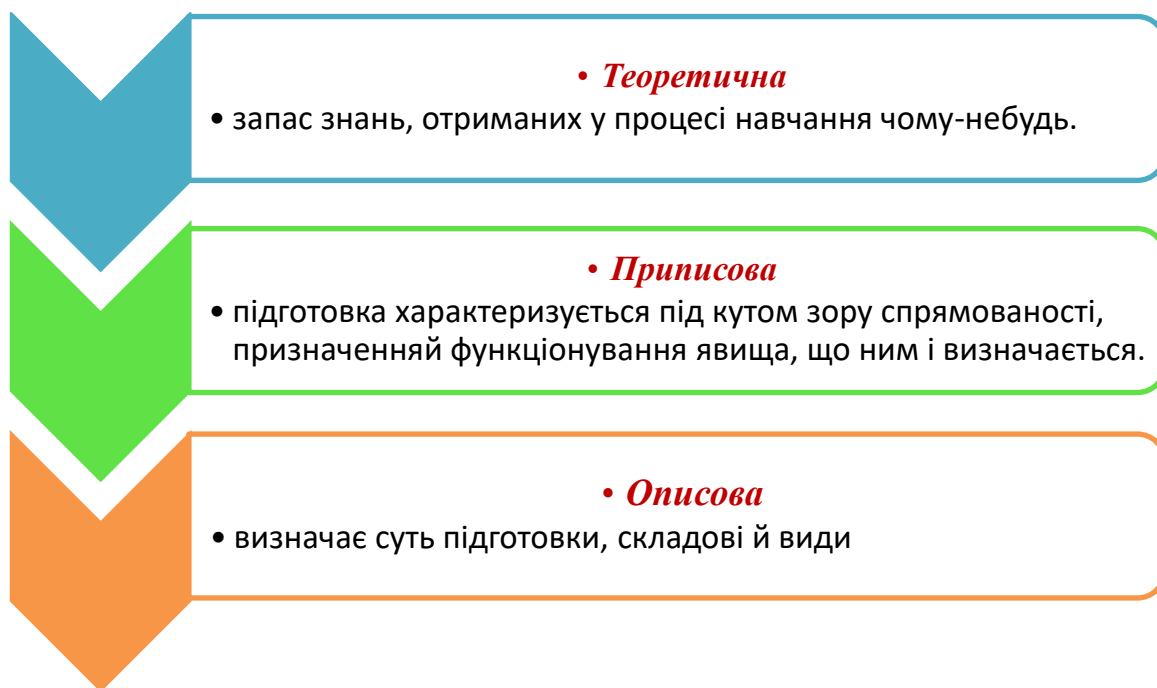

Рис. А.1 Характеристика терміну «підготовка»

Рис. А.2 Зміст підготовки майбутніх вчителів образотворчого мистецтва

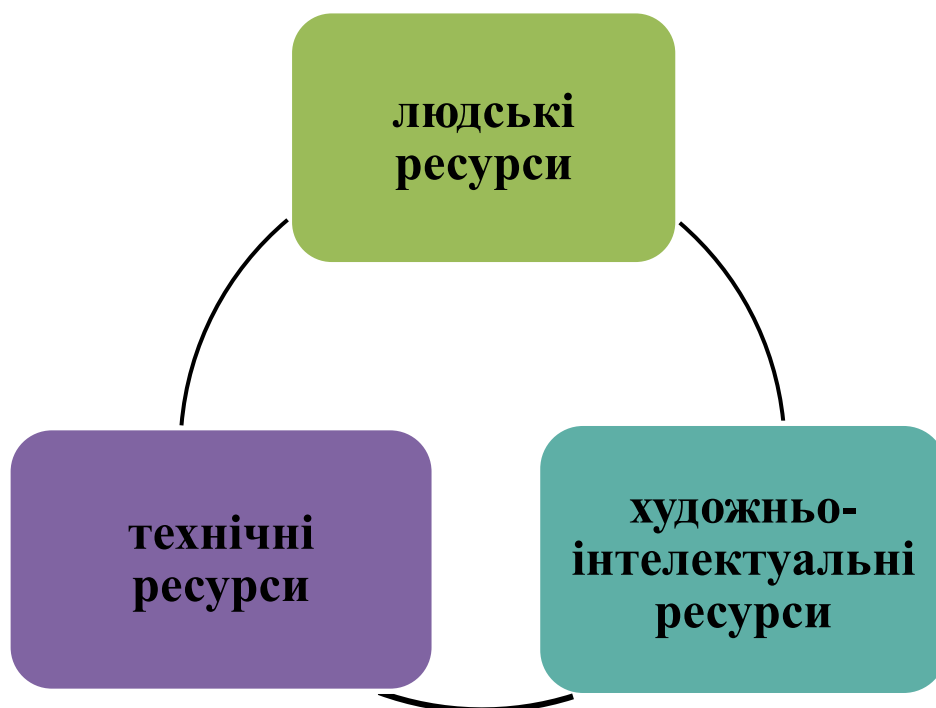

Рис. А.3 Структура художньо-педагогічних технологій

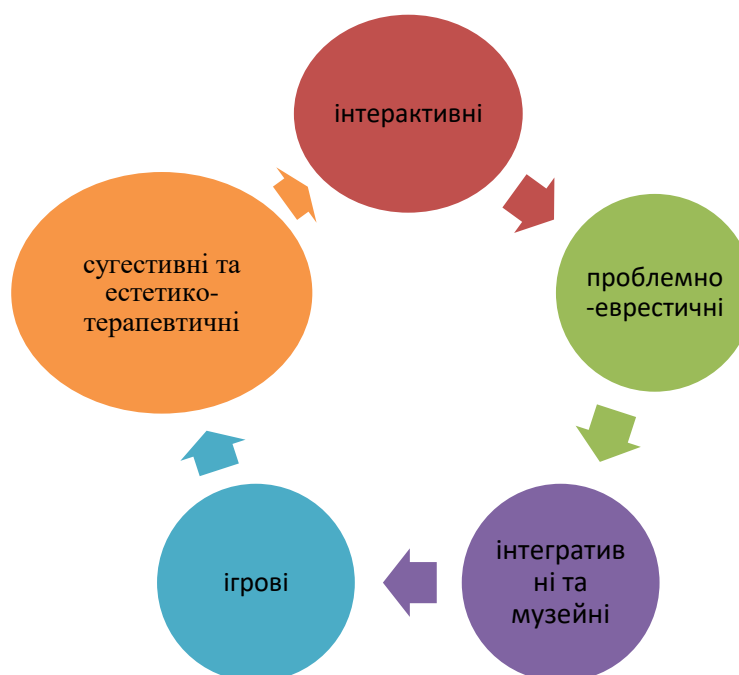
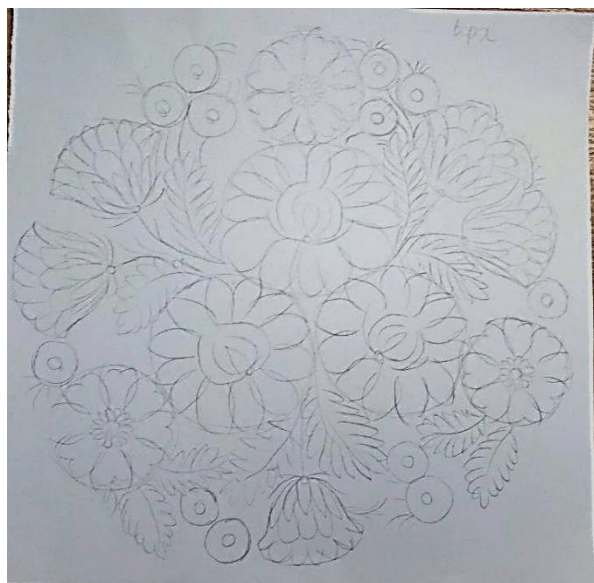

Рис. А.4 Художньо – педагогічні технології

Додаток Б

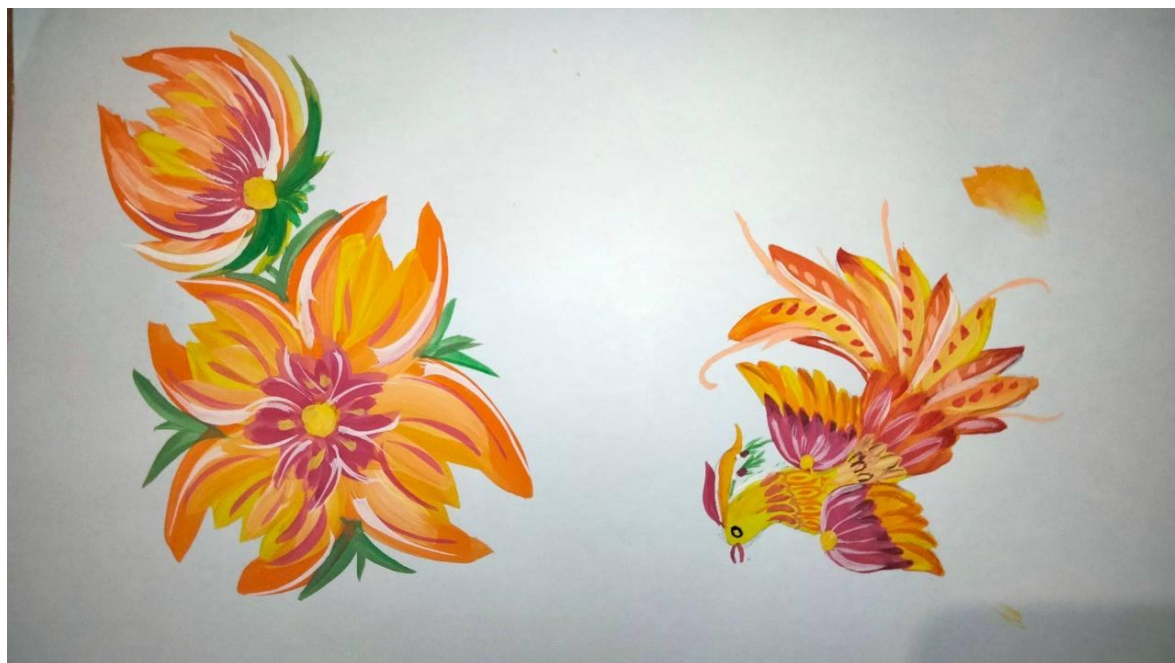

Рис. Б.1 Послідовність виконання Петриківського розпису

Рис. Б.2 Готовий Петриківський розпис

Додаток В

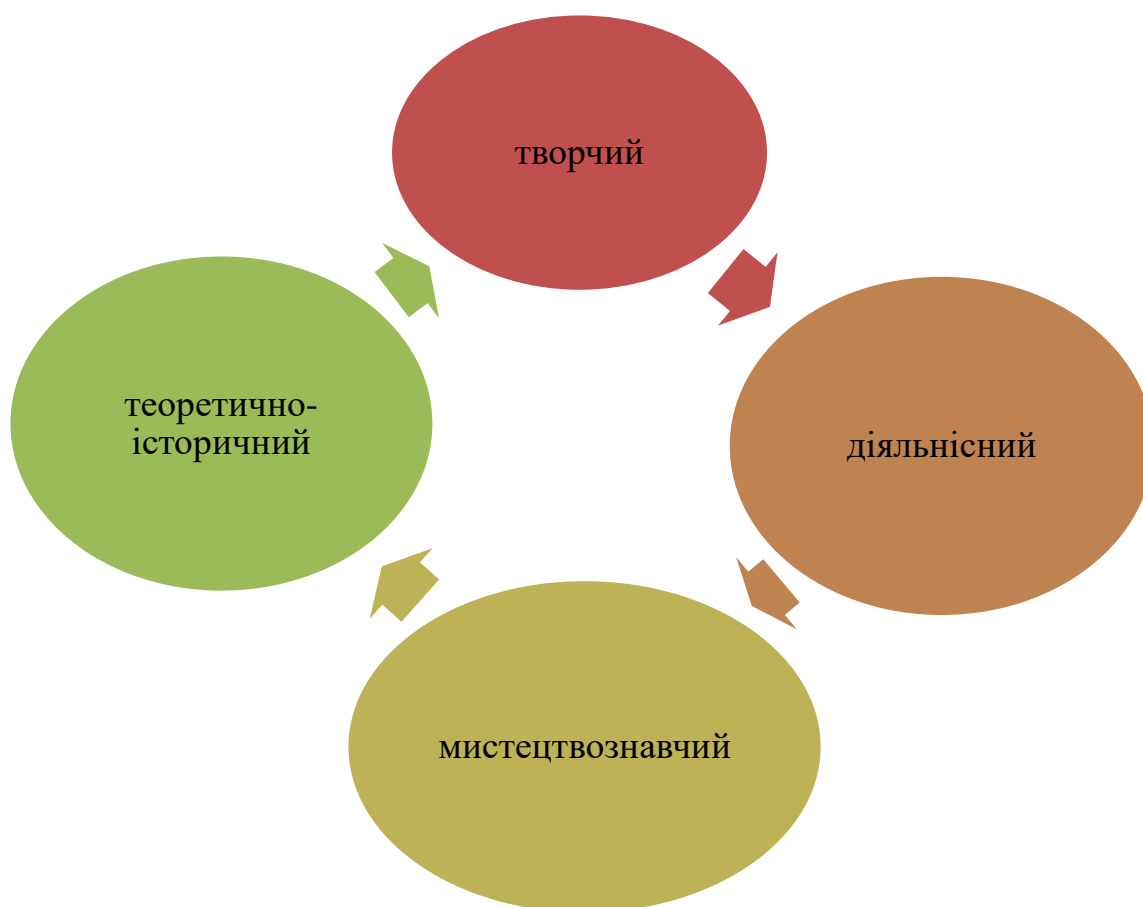

Рис. В.1 Методична система підготовки майбутніх вчителів образотворчого мистецтва